

MANUEL LLANAS
*President de la Societat Catalana
de Llengua i Literatura (filial de l'IEC)*

Abans de res, vull agrair a l'organització d'aquest simposi —tan rellevant i concorregut— que m'hagi convidat a intervenir-hi en la benvinguda. La seva finalitat és tan noble, tan animada per un afany de contribuir a la construcció d'una societat millor i més pròspera, que no costa gens de compartir-la i de mirar de brindar-hi tot el suport possible. Perquè, hi ha res més lloable que aspirar a tenir ciutadans més cultes i lliures? De fet, una sessió com la que avui tindrà lloc fora inimaginable en altres latituds, que no han cedit ni un pam en la ferma convicció que la llengua i la literatura són pilars indispensables de l'ensenyament en tots els nivells. Com reaccionaria l'opinió pública a França, per exemple —on, per cert, vigeix la mateixa llei d'educació des de 1959—, davant l'amenaça de limitar-ne la presència a les escoles?

Si estats tan consolidats i cultures de tant gruix i irradiació com l'Estat francès i la cultura francesa consideren la llengua i la literatura elements indispensables de la instrucció pública i de la personalitat col·lectiva, resulta d'una evidència incontrovertible que hauríem de fer nosaltres, integrants d'una cultura demogràficament petita i, per torna, inserits en un estat permanentment obstinat a negar-nos el pa i la sal. L'única sortida que tenim és enfortir-nos internament per incrementar la cohesió social. I per aquesta tasca tan decisiva —fa mitja vergonya haver-ho de proclamar ara i aquí—, el coneixement de la llengua i la literatura esdevé una necessitat primordial.

Per començar, la llengua. Com seria la nostra cultura sense la llengua que la identifica a primer cop d'ull? I què seria la nostra personalitat nacional sense la cultura que des de fa segles la vertebrava? I quina mena de ciutadans podem pretendre formar sense sòlids coneixements lingüístics? Aquí encaixa de ple l'observació de Wittgenstein:

«Els límits del meu llenguatge són els límits del meu món». Una observació de la qual es dedueix inequívocament que una base lingüística precària o deficient redueix de manera radical la capacitat de comprensió, d'anàlisi i de crítica. Afegim-hi la dimensió simbòlica de les llengües, elements integradors i identificadors que en societats com la nostra esdevenen crucials per a la nostra supervivència com a poble.

I, amb la llengua, la literatura, que, per començar, enriqueix el cabal comú dels parlants i contribueix en gran mesura a la fixació de la norma expressiva. Però també educa estèticament i cívicament. No hi ha cap disciplina que doni tant per configurar els ressorts emotius, sensibles i morals de la condició humana. I si, al capdavant, és l'aprenentatge més útil per a la conformació de societats cultes, respectuoses i crítiques, amants de la pau i de la llibertat, permet alhora adonar-se de la funció insubstituïble dels escriptors en la construcció simbòlica de la cultura. Addicionalment, la literatura coopera de manera central a configurar l'imaginari col·lectiu d'un poble, a reforçar-ne la identitat i, alhora, a establir lligams amb altres cultures.

Algunes d'aquestes constatacions les confirmen avui la neurobiologia i la neurolingüística. En efecte: dues investigacions recents, realitzades als Estats Units, incideixen en l'impacte de la literatura en el cervell i, doncs, en els centres sensorials de l'ésser humà. (Totes dues es troben a la xarxa i són fàcilment localitzables pel títol a través de qualsevol cercador d'Internet.)

En la primera («Short- and long-term effects of a novel on connectivity in the brain») s'analitzen les reaccions cerebrals d'una mostra de lectors d'una novel·la durant tres setmanes. La hipòtesi de sortida pretén comprovar si, des del moment que una lectura pot influir una persona, aquest impacte resulta prou potent per produir canvis en la funció i estructura cerebrals, mesurades per mitjà de diferents imatges obtingudes per successives ressonàncies magnètiques. La conclusió, d'una banda, és —i vaig traduïnt— «que dies després de la lectura es registren increments significatius de la connectivitat cerebral, centrats sobretot en la zona temporal dreta»; i, de l'altra, «que els resultats assolits suggereixen un mecanisme potencial en virtut del qual llegir narrativa no tan sols reforça les zones cerebrals que processen el llenguatge, sinó que també afecta les zones sensorials i motores».

La segona, de títol explícit («Reading literary fiction improves Theory of Mind»), parteix de la base que aquest tipus de lectures millora notòriament «la capacitat d'identificar i comprendre els estats anímics aliens, un dels resultats més increïbles de l'evolució humana. Permet moure's amb èxit en les complexes relacions socials i ajuda a generar respostes empàtiques». Així, les interaccions amb la ficció «contribueixen a desenvolupar la consciència i a enriquir la vida diària». Al capdavall, conclou, la lectura de ficció literària «esmola la capacitat crítica i social de la ment adulta».

Aportacions com aquestes corroboren els valors que tradicionalment s'han atribuït a la literatura en l'ensenyament.

En suma: no concedir a la llengua i la literatura un paper central equival a renunciar a formar els alumnes per entendre, pensar i saber. Equival, en síntesi, a haver decidit forjar una societat passiva, superficial i adotzenada.

Final. Aquests simposis, dels quals avui s'inaugura la tercera edició, s'han erigit, per mèrits propis, en una utilíssima eina per mobilitzar estudiants i ensenyants de llengua i literatura, uns estudiants admirablement motivats per la matèria d'estudi i uns ensenyants conscients de la responsabilitat social del seu ofici i, doncs, orgullosos de la seva feina. L'auditori reunit avui en dona fe de forma palesa. I la Societat Catalana de Llengua i Literatura hi ha col·laborat, i hi col·labora, de manera tan franca i decidida que els dos organitzadors de la present edició, Daniel Casals i Francesc Foguet, formen part de la junta. Cal esperar i desitjar que aquesta eina, com deia tan útil, sigui alhora eficaç, cosa que voldrà dir que finalment als poders públics els ha caigut la bena dels ulls. Així sigui.